

Græsning og friluftsliv

Erstatningsansvaret for ulykker ved mødet mellem græssende dyr og publikum

Baaner, Lasse

Publication date:
2022

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Document license:
[Andet](#)

Citation for published version (APA):
Baaner, L. (2022). *Græsning og friluftsliv: Erstatningsansvaret for ulykker ved mødet mellem græssende dyr og publikum*. Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet. IGN Rapport

Græsning og friluftsliv

– Erstatningsansvaret for ulykker ved mødet mellem græssende dyr og publikum

Lasse Baaner

IGN Rapport
Juli 2022

Titel

Græsning og friluftsliv
– Erstatningsansvaret for ulykker ved mødet mellem græssende dyr og publikum

Forfattere

Lasse Baaner, Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi,
Københavns Universitet

Bedes citeret

Baaner, L. (2022): Græsning og friluftsliv – Erstatningsansvaret for ulykker ved mødet mellem græssende dyr og publikum. IGN Rapport, juli 2022. Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet, Frederiksberg. 22 s. ill.

Udgiver

Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning
Københavns Universitet
Rolighedsvej 23
1958 Frederiksberg C
ign@ign.ku.dk
www.ign.ku.dk

Ansvarshavende redaktør

Claus Beier

ISBN

978-87-7903-878-3 (web)

Layout omslag

Jette Alsing

Forsidefoto

Rita M. Buttenschøn

Publicering

Rapporten er publiceret på www.ign.ku.dk

Gengivelse er tilladt med tydelig kildeangivelse

Skriftlig tilladelse kræves, hvis man vil bruge instituttets navn og/eller dele af denne rapport i sammenhæng med salg og reklame

Forord

Rapporten er udarbejdet som led i projekt "Græsning og friluftsliv – bedste praksis for dialog, etablering af græsning og formidling" ved Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning (IGN), Københavns Universitet. Det overordnede formål med projektet er udarbejdelse af en vejledning for anvendelse af græsning som en integreret del af naturforvaltningen, der kan sikre, at opfyldelse af forvaltningsmæssige formål sker i forståelse og samspil med de rekreative anvendelser og publikums adgang.

Denne rapport beskriver ansvarsreglerne i forhold til skader på mennesker og deres ejendele, når de i rekreativt øjemed færdes i hegn med græssende dyr. Formålet med rapporten er at forklare ansvarsreglerne i en form, som sætter ejere af arealer og dyr i græsningsprojekter bedre i stand til selv at vurdere ansvarsforholdene, når de beslutter om der skal etableres græsning på arealer med offentlig adgang, og hvordan græsningen i givet fald skal tilrettelægges.

Projektet er støttet af 15. juni Fonden, Nationalpark Mols Bjerge og Nationalpark Kongerens Nordsjælland. Der er nedsat en følgegruppe for projektet med repræsentanter fra Naturstyrelsen, Nationalpark Mols Bjerge, Nationalpark Kongerens Nordsjælland Friluftsrådet, 15. juni Fonden, Aage V. Jensens Naturfonde, Den Dansk Naturfond, Danmarks Naturfredningsforening og Danmarks Jægerforbund.

Kvalitetssikring er sket ved Søren Stig Andersen og Rita M. Buttenschøn. Rapporten er desuden kommenteret af følgegruppen for projektet. Ansvar for udgivelsens indhold er alene forfatterens.

Indhold

1	Indledning.....	5
2	Introduktion til reglerne om erstatningsansvar	7
3	Græsningsprojekter og ansvarsregler	9
	Skadesbetingelsen - Det økonomiske tab	9
	Ansvarsgrundlaget	9
	Culpa og professionsansvar.....	9
	Objektivt ansvar for skader forvoldt af heste i hegn.....	11
	Objektivt ansvar for andre større husdyr i hegn	12
	Objektivt ansvar for vilde dyr i fangenskab.....	12
	Strengt ansvar for grundejere og forpagtere	13
	Strengt ansvar for arrangører.....	14
	Ansvar for andres handlinger eller undladelser	15
	Situationer med flere ansvarige og flere ansvarsgrundlag	16
	Øvrige ansvarsbetingelser - årsagssammenhæng og påregnelighed	17
	Spørgsmålet om egen skyld	18
	"Adgang på eget ansvar"	20
4	Opsamling.....	22

1 Indledning

Dyr, der det meste af året holdes udendørs i store hegn, har oftest ikke den regelmæssige nærkontakt med mennesker, som almindelige husdyr har. Det, at dyrene ikke er vænnet til kontakt med mennesker og f.eks. ikke forbinder synet af mennesker med at blive fodret, betyder, at de i højere grad opfører sig som vilde dyr og trækker væk hvis folk kommer for tæt på. Derfor er der en mindre risiko for at der opstår konflikter mellem dyr og mennesker end, hvis der er tale om dyr, der er vant til menneskelig kontakt. Der er da også tusindvis af årlige besøgende i naturen og på hegnede arealer med græssende dyr – og kun ganske få kendte ulykker. Men, der *kan* opstå farlige situationer, når folk færdes i hegn med græssende dyr i friluftsjemed.

I maj 2017 gik en mand tur med sin hund og en kammerat på Gendarmstien ved Skelde nær Broager i Sønderjylland. Her går stien over et privat areal, der blev afgræsset af ejerens kreaturer med kalve. Da de kom ind på marken angreb en af køerne hunden, som søgte om bag sin ejer. Manden blev trampet ned af koen og pådrog sig så store kvæstelser, at han afgik ved døden i helikopter på vej til Flensborg Sygehus.¹

Få dage efter, også i maj 2017, kom en mand alvorligt til skade på en løbetur med sin hund på Naturstyrelsens arealer i Tinnet Krat ved Tørring. Arealet var bortforpagtet til afgræsning med kvæg som en del af området naturpleje. Løberen var i selskab med sin hund, da han blev angrebet af kreaturerne. Ved ulykken fik løberen 19 brud på ribbenene, adskillige brækkede rygsøjle-tapper, en brækket arm, en beskadiget skulder og en perforeret lunge.²

I oktober 2017 gik en mand tur med sin hund på Naturstyrelsens arealer ved Buurs Klint og Lushage ved Helgenæs. Da manden nærmede sig en låge i indhegningen, hvor der også stod en flok kreaturer, angreb kreaturerne hunden. Hunden, hvis snor manden havde bundet om livet, blev trampet ihjel mens manden blev væltet omkuld.³ Manden accepterede en forligsmæssig erstatning på 50% for tabet af hund og skader på ejendele, idet Naturstyrelsen vurderede at der var udvist egen skyld ved at færdes med hund tæt på og imellem flokken af dyr i hegnet.⁴

I februar 2019 gik en kvinde tur med sin datter og hund i en del af Bøtøskoven på Bøtø Nor som ejes af Den Danske Naturfond og forvaltes af Guldborgsund Kommune. Skoven blev afgræsset af skotsk højlandskvæg og konikheste i naturøjemed. En ko angreb kvinden og hunden. Koen stangede kvinden, så hun måtte sys for skader i ansigtet.⁵

I 2020 gik en ældre kvinde og hendes familie også tur langs stranden ved Lushage på Helgenæs. I området græssede køer, og på stranden passerede de et par med en hund i nærheden af en flok kvæg. Parrets hund slap fri og blev jagtet af køerne, med det resultat at

¹ Artikel i TVSyd 21. maj 2017 "64-årig mand trampet ihjel af en ko under vandretur". Artikel i Landbrugsavisen 22. maj 2017 "Landmand ulykkelig: Mand dræbt af ko".

² Artikel i Horsens Folkeblad, 2. juni 2017 "Løber trampet ned af kreaturer: Kravlede hårdt kvæstet hen til vandhul".

³ Artikel i Århus Stiftstidende 23. oktober 2017 " Skovkvæg angreb hund i Naturstyrelsens indhegning på Helgenæs. Hundeejeren blev skubbet omkuld, men slap væk i tide. Hunden døde".

⁴ Brev af 7. november 2017, Naturstyrelsens j. nr. NST-811-00748.

⁵ Artikel i Folketidende 19. februar 2019 " Bøtø-ko væltede og stangede kvinde".

køerne løb den ældre kvinde ned. Hun pådrog sig betydelige skader i form af ni brækkede ribben, punkterede lunger, et brækket kraveben og et knust skulderblad.⁶

Ingen af de ovenstående ulykker har været for domstolene. Der er heller ikke tilsvarende sager refereret i f.eks. Ugeskrift for Retsvæsen. Der er således endnu ikke nogen retspraksis på området.

Udviklingen i naturforvaltningen i retning af at genskabe flere og mere selvforvaltende økosystemer betyder, at arealer og områder med natur i stigende omfang vil blive afgræsset både med husdyr og vilde dyr. Den nye form for naturpleje udvikles ofte parallelt med, at den rekreative udnyttelse af arealerne intensiveres. Det betyder, at ulykker og sammenstød mellem dyr og mennesker er vanskelige helt at undgå.

Dyrene er ikke produktionsdyr i traditionel forstand, og ønsket om selvforvaltende økosystemer indebærer, at dyrene ideelt set skal have en naturlig adfærd, leve på naturens præmisser og dø en naturlig død.

Jo større et område der er hegnet, jo lettere er det at lave et selvforvaltende økosystem med naturlig afgræsning. De store hegnede naturområder adskiller sig fra den traditionelle landbrugsmæssige hegning og afgræsning af mindre naturarealer og marker. Det betyder, at der bringes en række regelsæt i spil – regelsæt, der primært varetager andre interesser end ønsket om større biodiversitet og selvforvaltende økosystemer.

Der er på den baggrund 3 hovedemner, når vi taler græsning og hegning

- 1) Ansvarsregler i forhold til skader på folk, der færdes i hegnet.
- 2) Dyrevelfærdsregler i forhold til dyrene i hegnet
- 3) Arealbindinger i forhold til hegning og afgræsning

Denne IFRO-rapport beskriver ansvarsreglerne i forhold til skader på mennesker og deres ejendele, når de i rekreativt øjemed færdes i hegn med græssende dyr.

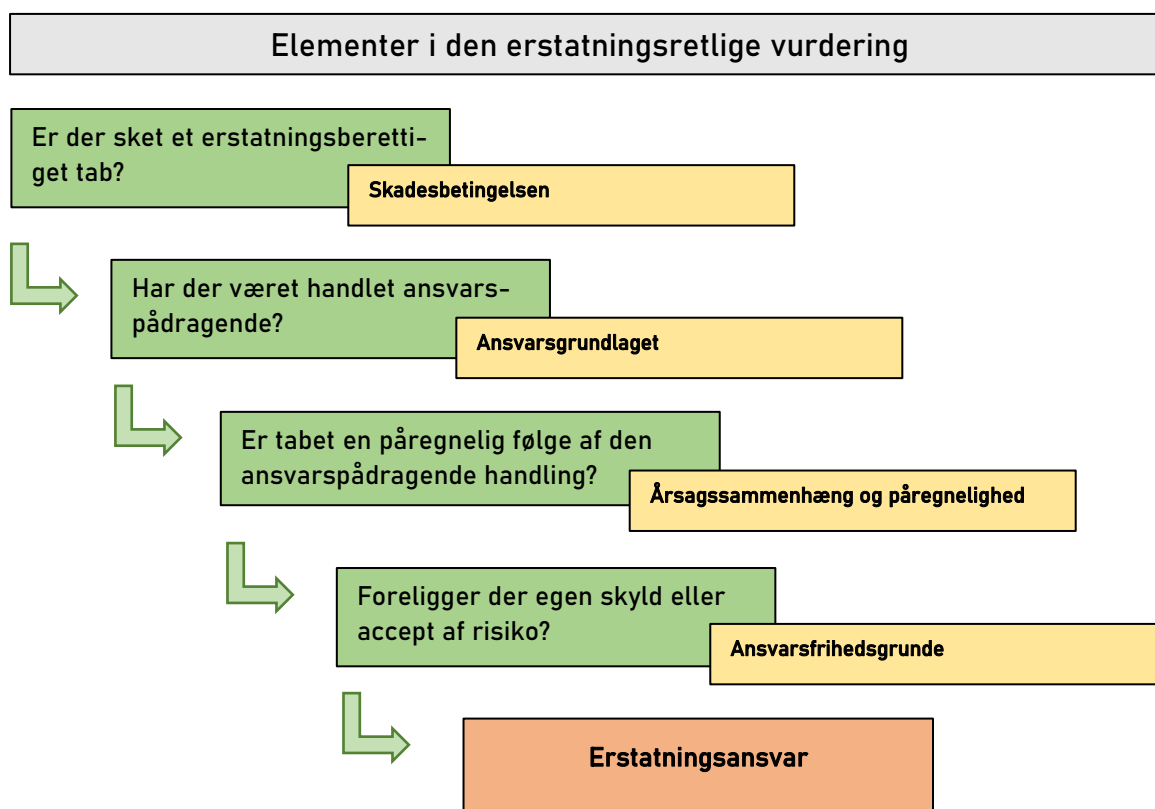
Formålet er at forklare ansvarsreglerne i en form, som sætter ejere af arealer og dyr i græsningsprojekter bedre i stand til selv at vurdere ansvarsforholdene, når de beslutter om der skal etableres græsning på arealer med offentlig adgang, og hvordan græsningen i givet fald skal tilrettelægges. Forklaringerne er søgt suppleret med illustrative eksempler på konkrete vurderinger hos domstolen og uddrag af de relevante bestemmelser i lovgivningen.

⁶ Artikel i Se og Hør 29. september 2020, "Kvinde trampet halvt ihjel af køer: Nu melder myndighed ud"

2 Introduktion til reglerne om erstatningsansvar

Efter dansk ret foreligger der almindeligvis et erstatningsretligt krav, når der er sket en erstatningsberettiget skade som en forudsigelig følge af en handling, der er egnet til at gøre en anden person ansvarlig for skaden.

Man skal altså vurdere flere forhold: Er den skade, der er sket, erstatningsretligt værnet? Er skaden sket som følge af en handling, der kan lægges andre til last? Og var skaden en forventelige følge af den handling. Når betingelserne skal lægges ned over komplicerede hændelsesforløb, så er det ofte ganske vanskelige vurderinger, der skal foretages. Dertil kommer, at forhold hos skadeslidte også spiller ind. Hvis der foreligger en grad af egen skyld eller accept af risiko, kan det betyde at det erstatningsretlige krav nedsættes eller helt bortfalder.

Figur 1: Elementer i den erstatningsretlige vurdering.

De almindelige erstatningsretlige regler bygger på det, der kaldes et culpaansvar. Her er det centrale spørgsmål, om man har handlet uforvarsomt i forhold til hvad man almindeligvis kan forvente af folk. Inden for visse områder har lovgivningsmagten og domstolene imidlertid udviklet det, der kaldes et objektivi ansvar. Når der gælder et objektivi ansvar, behøver en skade ikke at være udløst af forhold, der kan lægges andre til last, for at være erstatningsberettiget. Hvis ansvarsgrundlaget er objektivi ansvar, er man ikke kun erstatningsansvarlig for skader, som skyldes, at man har handlet uforvarsomt eller uagtsomt - Man er også ansvarlig for skader der opstår i situationer, hvor man har opfyldt alle sine pligter og taget alle nødvendige forholdsregler for at undgå skader.

En af de få situationer, hvor man i dansk ret er underlagt objektivt ansvar, er når man har løsgående husdyr. Det gælder også for husdyr, der går "løse" i hegn og folde. Derfor er det objektive ansvar relevant for vurdering af de skader, der sker på publikum når de færdes i hegn, hvor der er græssende husdyr.

Det forhold, at ejeren eller besidderen af husdyr er objektivt ansvarlig for de skader, som vedkommendes dyr forvolder, betyder ikke at det almindelige culpaansvar ikke er relevant. Der kan nemlig godt være flere, der kan holdes ansvarlige for den samme skade. Ejeren af en flok kreaturer kan være objektivt ansvarlig for de skader, som vedkommendes dyr forvolder i et forpagtet hegn, mens grundejeren kan ifalde et culpaansvar for ikke at sikre sig, at dem der færdes i hegnet i friluftsjemed er opmærksom på den fare, som det kan være at tage en hund med ind i hegnet. Den, der kommer til skade ved et sammenstød med kreaturerne, vil i dette tilfælde kunne kræve den fulde skade erstattet af begge erstatningsansvarlige – både ejeren af dyrene og ejeren af arealet. Overfor skadeslidte vil de hæfte solidarisk for erstatningen således at de begge kan tilpligtes at betale den fulde erstatning.

Delrapporten her beskriver dels de almindelige erstatningsretlige regler, dels de særlige regler om objektivt ansvar for løse dyr. Rapporten bygger på den almindelige erstatningsretlige litteratur og teksten er suppleret med eksempler fra retspraksis, der er fundet egnet til at illustrere domstolenes vurderinger.

3 Græsningsprojekter og ansvarsregler

Skadesbetingelsen - Det økonomiske tab

Den første betingelse for, at der kan rejses et erstatningskrav, er, at en person har lidt et erstatningsberettiget tab, som kan gøres op i penge. Ved skade på ting, dyr og ejendom er det som regel ikke så vanskeligt at gøre et tab op i penge.

Ved skade på personer, er værdiansættelsen vanskeligere, og derfor er der fastsat regler herom i erstatningsansvarsloven. Der er bl.a. fastsat bestemmelser om erstatning for tabt arbejdsfortjeneste, fremtidige helbredsudgifter og forringet erhvervs-evne. Der er også fastsat regler om godtgørelse for svie og smerte.

Visse oplevede tab har en ikke-økonomisk karakter. Den slags tab erstattes ikke. Det ville f.eks. gælde for tabet af "tryghedsfølelse" ved at færdes i naturen eller ved at omgås dyr eller det tab man oplever ved at få ødelagt en god weekend eller en god ferie med et besøg på skadestuen. Det sker at domstolene må tage stilling til den slags oplevede tab,

Erstatningsansvarsloven

§ 3. Godtgørelse for svie og smerte udgør 130 kr. for hver dag, den skadelidte er syg. Der kan i særlige tilfælde ydes godtgørelse for svie og smerte, selv om skadelidte ikke er syg. Godtgørelsen kan ikke overstige 50.000 kr.

En håndværker kom i 1988 til skade på sit arbejde på en byggeplads idet han skred ned i en udgravning, som ikke var afspærret. Arbejdsgiveren erkendte at være erstatningsansvarlig for tabt arbejdsfortjeneste i den periode hvor håndværkeren var uarbejdsdygtig. Håndværkerens fagforening krævede imidlertid også at arbejdsgiveren erstattede den rekreative værdi af en mistet ferie på 1 uge, som han ville have holdt, hvis han ikke havde været uarbejdsdygtig. Højesteret anså imidlertid ikke tabet af ferien som et tab, der kunne kræves erstattet. (UfR 1990.616H)

Der melder sig særlige spørgsmål i de tilfælde, hvor et tab, erstattes af en forsikringssum, som bevirker, at den der har lidt en skade, reelt ikke oplever noget tab. Det gælder f.eks. hvis et tab er dækket af en forsikring. Er der tale om tingsskade - og ikke personskade - fastsætter erstatningsansvarslovens § 19, stk. 2, at skadevolderen ikke er ansvarlig for forsikringsdækkede tab - med mindre skaden er forvoldt forsætligt eller ved grov uagtsomhed eller ved udøvelse af erhvervsmæssig eller offentlig virksomhed. I praksis betyder denne regel dog kun noget for, hvornår forsikringsselskaberne kan kræve, at den ansvarlige dækker de erstatninger, forsikringsselskabet har måttet udrede.

Ansvarsgrundlaget

Culpa og professionsansvar

Når det skal afgøres, om en person er ansvarlig for en skade på anden mand, anden mands dyr eller anden mands ting, så skal der være det, som kaldes et ansvarsgrundlag. I dansk ret er det almindelige ansvarsgrundlag "culpareglen". Ifølge culpareglen skal der have været handlet uforsvarligt eller uagtsomt i forhold til det, der almindeligvis kan forventes, for at man bliver erstatningsansvarlig for skader på andre.

Hvad der almindeligvis kan forventes af en person, beror på en konkret vurdering. Vurderingen bygger på en række momenter eller kriterier, og der kan ikke opstilles faste grænser for, hvornår der er handlet culpøst. Nedenstående eksempel vedrørende vedligeholdelsen af et hegn, kan illustrere domstolenes culpabedømmelse:

I 1938 cyklede en kvinde på vejen mellem Alslev og Mellerup. Ved en mark langs vejen, som en husmand og ledvogter ved statsbanerne havde forpagtet, var hegnnet dårligt vedligeholdt. Et stykke hegnstråd, som kvinden havde ringe mulighed for at opdage, vikled sig ind i hendes baghjul, så hun væltede af cyklen. Hun brækkede højre arm og var i længere tid uarbejdsdygtig – både som husmor og medhjælp for sin mand i ledvogterjobbet. Vestre landsret kom frem til, at husmanden havde handlet culpøst og dermed var erstatningsansvarlig for tabet hun havde lidt, idet han havde forsømt at holde trådhegnet i behørig orden (UfR.1940.365V).

Det vil betyde noget for vurderingen, hvor farlig en handling eller undladelse er. Handlinger eller undladelser med stor skadesevne, vil lettere blive betragtet som culpøse, end handlinger med lille skadesevne.

En handlingens lovlighed betyder også noget for culpavurderingen. Er lovgivningen – og navnlig sikkerhedsforskrifter i lovgivningen – brudt, taler det for at der foreligger en culpøs handling. Vedkommendes formelle kvalifikationer i forhold til de pågældende aktiviteter, har tilsvarende betydning. Hvis man begiver sig ud i en aktivitet, hvortil der f.eks. stilles særlige uddannelseskrav, uden at besidde de pågældende uddannelseskrav, vil det tale for at der handlet culpøst.

Bevæger man sig inden for et givent fagområde i erhvervsmæssigt eller offentligt øjemed, vil den almindelige handlemåde, som culpa vurderes op imod, ofte være fastlagt i branchestandarder, faglige normer m.v. En handling kan altså godt være lovlig, men alligevel culpøs, idet den ud fra en almindelig faglig standard må betragtes som uforsvarlig eller uagtsom. Her forudsættes det, at man besidder den nødvendige viden til at udføre de aktiviteter, man begiver sig i kast med. Hvis man besidder en særlig viden om en bestemt risiko, som skadeslidte ikke har og ikke med lethed ville kunne erhverve sig, taler det også for, at man har handlet uagtsomt.

Også passivitet – dvs. det forhold, at man ikke reagerer på en nærliggende fare – kan også bedømmes som culpøst. Domstolenes vurdering er typisk meget konkret, hvilket en nyere sag vedrørende løsslupne kreaturer kan illustrere.

I 2000 skulle en landmands to sønner drive 5 kører ind for vinteren. Den ene ko undslap sønnerne, der ledte efter koen resten af dagen og igen om aftenen uden held. Næste morgen kl 05.45 blev koen påkørt af en kvinde, således at både kvinden og kvindens bil fik betydelige skader. Kvindens advokat mente at sønnerne havde handlet culpøst – både ved ikke at træffe de fornødne forholdsregler ved inddrivning af køerne og ved ikke straks at anmelde koens bortløben til politiet. Landsretten vurderede dog, at der var truffet de fornødne forholdsregler ved inddrivningen af køerne, og udvist de fornødne bestræbelser for at indfange den løsslupne ko samt at det ikke kunne anses for uforsvarligt ikke at allarmere politiet. Der var derfor ikke var handlet culpøst. (UfR 2000.1871 V)

På enkelte områder har vi i dansk ret et objektivt ansvar. Det gælder f.eks. for skader forvoldt af ens hunde og heste, større husdyr og vilde dyr, der holdes i fangenskab. Når der er objektivt ansvar, betyder det, at skadevolderen, dvs. ejeren eller besidderen af dyret ikke behøver at have handlet uforsvarligt for at blive erstatningsansvarlig.

Det objektive ansvar for skader forvoldt af hunde og heste er indskrevet i hundelovens § 8 og mark- og vejfredslovens § 4 b, og ledsages af en pligt for ejeren til at holde de pågældende dyr ansvarsforsikret. For øvrige større husdyr, og vilde dyr, der holdes i fangenskab, følger det objektive ansvar af Danske Lov fra 1683. Der kan altså være forskel på ansvarsforholdene afhængig af om et areal afgræsses med heste eller med andre større dyr.

Det objektive ansvar kan nedsættes eller bortfalde, hvis der foreligger egen skyld hos skadelidte.

Objektivt ansvar for skader forvoldt af heste i hegn

Frem til 2008 skulle ejerens ansvar for heste i hegn bedømmes efter Danske Lovs bestemmelse 6-10-12 fra 1683, mens mark- og vejfredslovens § 3 fra 1953 supplerede Danske Lov med regler for besidderens ansvar, hvis hestene slap ud af deres hegn og kom ind på fremmed mands grund eller offentlig vej.

På baggrund af en række ulykker med påkørsel af heste, og det gældende objektive ansvar for ejeren af motorkøretøjer, blev der i 2008 indsat en samlet bestemmelse om objektivt ansvar for løsgående heste i den daværende hestelovens § 30 a. Bestemmelsen sigtede primært på at pålægge hesteejeren ansvar for de uheld og ulykker, som løsslupne heste forvoldte i trafikken. Med ophævelse af hesteloven i 2020, i forbindelse med ikrafttræden af den nye dyrevelfærdslov, blev hestelovens ansvarsbestemmelse overført til mark- og vejfredslovens § 4 b.

Mark- og vejfredslovens § 4 b betyder i dag, at ejeren af en hest er forpligtet til at erstatte den skade, hesten forvolder, uanset at vedkommende ikke kan bebrejdes noget i forhold til skadens opståen. Der hviler altså et objektivt ansvar på ejeren af hesten.

Som det står i § 4 b, kan ansvaret nedsættes eller helt bortfalde, hvis der foreligger egen skyld hos skadeslidte. Egen skyld kan også foreligge i form af det, der kaldes "accept af risiko".

Mark- og vejfredsloven

§ 4 b. Ejeren af en hest er forpligtet til at erstatte den skade, hesten forvolder, når den er løsgående. Har skadelidte medvirket til skaden, kan erstatningen dog nedsættes eller bortfalde.

Bestemmelsen gælder for "*løsgående heste*", og ifølge forarbejderne til bestemmelsen skal løsgående heste forstås i modsætning til heste, der er under en rytters eller førers kontrol.⁷ Derfor omfatter det objektive ansvar for heste efter mark- og vejfredslovens § 4 b også heste, der går løse – eller frit – i hegn, f.eks. i naturplejeøjemed, og derfor regulerer bestemmelsen også den situation, hvor heste i hegn forvolder skade på de personer, der færdes i hegnet i friluftsjømed.

Objektivt ansvar for andre større husdyr i hegn

Når det gælder større husdyr som køer, får og geder, som går løse i hegn, er der også et objektive ansvar. Det følger af de gamle bestemmelser i Danske Lovs 6-10-2 fra 1683.

Denne regel angår efter sin ordlyd også *ejerens* ansvar, men det er antaget, at reglen skal fortolkes i overensstemmelse med bestemmelsen i mark- og vejfredsloven, hvorefter det objektive ansvar påhviler *besidderen* af dyret – uanset at den, der har dyret i sin besiddelse eller varetægt, ikke er dyrets ejer.⁸

Her er der altså en forskel i forhold til ansvarsgrundlaget for heste. Når det gælder heste, er det som udgangspunkt ejeren, der er objektive ansvarlig for de skader dyret forvolder, mens det for andre større husdyr som udgangspunkt er besidderen af dyret, dvs. den der har dyret i sin varetægt, der er ansvarlig for skader dyret forvolder.

Ligesom erstatningsansvaret efter mark- og vejfredslovens § 4 b kan nedsættes alt efter graden af skadelidtes egen skyld, så gælder det også, for erstatningsansvaret efter Danske Lovs 6-10-2. Det fremgår af bestemmelsens formulering om, at der kun skal betale erstatning hvis "*den som Skaden fik, ikke selv forårsagede det*".

Objektivt ansvar for vilde dyr i fangenskab

Når det gælder vilde dyr, som holdes i fangenskab, så gælder der også et objektive ansvar for de skader de forvolder. Det følger af Danske Lovs 6-10-4. Bestemmelsen har kun sjældent været anvendt, men den har bl.a. ført til erstatningsansvar for skader forvoldt af en bjørn, en løve og en abe.

Bestemmelsen finder efter retspraksis anvendelse på vilde dyr, selv om de ikke kan betegnes som farlige,⁹ men der er ikke grundlag i retspraksis for at

Danske Lov

6-10-2 Fanger mand Skade af anden Mands Hors, eller Nød, eller noget andet Fæ, eller Hund, som gaar løs, og den som Skaden fik, ikke selv forårsagede det, da skal den, som Fæet eller Hunden ejer, give Badskerløn.

Danske Lov

DL 6-10-4 Føder mand vilde Dyr op, som ere Ulve eller Bjørne; Hvad Skade de gjøre, derfor bøder Ejermanen og den, som dem i Hævd haver, ligesom hand den selv gjort hafde.

⁷ Se bemærkningerne til hestelovens § 30a og af de heri citerede domme refereret i Ugeskrift for retsvæsen 1998 s.1603 og 2005 s. 1064.

⁸ Forholdet mellem besidderen og ejeren er formentlig ikke helt afklaret. I forarbejderne til hestelovens § 30a (nu mark- og vejfredslovens § 4b) henvises bl.a. til en afgørelse refereret i Ugeskrift for Retsvæsen 1994, s. 573 og til en afgørelse refereret i Forsikrings- og Erstatningsretlig Domssamling, I, 1995, s. 350. I sidstnævnte afgørelse fandt Østre Landsret, at *både* hestens ejer og besidderen af hesten var erstatningsansvarlige på objektive grundlag i medfør af DL 6-10-2.

⁹ Jf. f.eks. sagen om en tam løve, refereret i Ugeskrift for retsvæsen 1937 s.158.

vurdere, om bestemmelsen også kan fortolkes til at omfatte situationer, hvor dyr, der i udgangspunktet er vilde, holdes under hegn som f.eks. i større dyrehaver og rewilding-projekter.

Strengt ansvar for grundejere og forpagtere

Efter domstolenes praksis har personer, der ejer eller på anden måde – f.eks. via en forpagtningsaftale – har rådighed over fast ejendom, pligt til at sørge for, at forhold på ejendommen ikke er til fare for andre. Ansvaret kaldes ofte "grundejeransvar" og det gælder ikke kun overfor "inviterede gæster", men også over for personer, der på anden vis har lovlig adgang til ejendommen. Det strenge grundejeransvar kan altså blive aktuelt, hvor den, der har rådighed over et areal, etablerer en situation, hvor folk, der færdes i naturen i rekreativt øjemed, kan komme i karambolage med græssende dyr.

Ansvaret betegnes normalt som strengt, idet der stilles forholdsvis store krav til, at forhold vedrørende fast ejendom ikke giver anledning til fare. I bedømmelsen af grundejeransvaret indgår imidlertid en rimelighedsvurdering, således at der stilles strengere krav til grundejerens sikring af områder, hvor der må forventes en vis færdsel, frem for områder, hvor der sjældent forekommer færdsel.

Det strenge ansvar beskrives også som et præsumptionsansvar, idet det kan komme til udtryk som en "omvendt bevisbyrde" i sagerne for domstolene. Dermed bliver situationen, at det er grundejeren, der skal godtgøre, at forholdene på vedkommendes ejendom var forsvarlige, og at vedkommende dermed ikke have handlet culpøst. Et eksempel fra en ulykke på en skole, kan illustrere den omvendte bevisbyrde.

I en sag fra 2017 gjorde en kvinde ansat i et rengøringselskab rent på en kommunalt ejet skole. Under rengøringen åbnede hun en yderdør og gik et skridt ud for at anbringe en dørstopper under døren. Her vippede den rist, der lå foran døren, hvorefter hun faldt ned i en skakt og kom til skade. Kvinden blev tilkendt erstatning fra kommunen, på grundlag af et grundejeransvar. Undersagen fremgik det, at risten måttet have ligget skævt og kun skulle ligge lidt skævt, før den ville vippe, når der blev trådt på den. Skakten, som risten dækkede var 2,2 m dyb og var placeret umiddelbart uden for en dør, der fremtrådte som almindelig adgangsvej til skolen, og som også var flugtvej for skolens elever og personale. På den baggrund fandt landsretten, at der var tale om en uforsvarlig konstruktion og da kommunen ikke havde bevist, at ulykken ikke kunne være undgået ved en mere hensigtsmæssig konstruktion, blev kommunen fundet ansvarlig for skaden på kvinden ([U2017.1016V](#)).

Mange risikobetingede forhold kan afværges ved skiltning, afspærring og information. Den indsats, som navnlig gennemføres på offentlige veje og offentligt ejede naturarealer, er i et vist omfang bestemt af myndighedernes prioritering af ressourcer. Der er imidlertid grænser for, hvor meget den offentlige service kan nedprioriteres, hvis det indebærer en risiko for borgerne. Her kan sagerne vedrørende vedligeholdelse af fortove og tilsyn med potentielt farlige træer være illustrative.

I september 2011 faldt en kvinde på et fortov tæt ved sit hus på grund af en skæv flise, og anlagde erstatningssag mod kommunen. Kommunens vejformand forklarede i retten, at kommunen ikke generelt tilså fortovene, men alene reagerede på borgerhenvendelser. Landsretten fandt det ikke var tilstrækkeligt, og at en kommune af egen drift må holde øje med forhold, der kan være til fare for borgerne, herunder om fortovsbelægningen er for ujævn. Da fortovet havde været for ujævnt, og kommunen havde haft mulighed for at opdage og rette forholdet, havde kommunen handlet ansvarspådragende ([U 2015.248](#)).

Under en storm i januar 2005 væltede et træ ned over en bilist som afgik ved døden. Træet stod i en kommunalt ejet skov langs med vejen, og enken krævede erstatning af kommunen. Det blev lagt til grind i retssagen, at træet var væltet som følge af rådne rødder, og at kommunens visuelle årlige inspektion ikke havde været så indgående, så den havde afsløret råddet. Der var heller ikke foretaget nogen undersøgelse af træet med en kniv eller lignende instrument, som ellers ville have afsløret råddet. Retten fandt, at unkladelsen af at foretage den mere indgående kontrol, som kunne have ført til, at råddet var blevet opdaget, var ansvarspådragende for kommunen - henset til den særlige risiko som træets alder, størrelse og placering indebar ([U 2011.2950](#)).

Strengt ansvar for arrangører

Indhegnede arealer med græssende dyr bruges også ofte til naturture og andre arrangementer. Her kan opstå spørgsmålet om, hvorvidt arrangørerne af sådanne ture kan ifalde et erstatningsansvar, hvis der sker en ulykke som forvolder skade på en af deltagerne.

Arrangører er som udgangspunkt underlagt den samme skærpede ansvarsbedømmelse, som grundejere og personer, der handler inden for en profession. Her kræver domstolene, at arrangørerne har truffet de nødvendige forholdsregler for at sikre, at deltagerne ikke kommer til skade. Arrangører inden for friluftsområdet kan i den forbindelse både være foreninger, enkeltpersoner og virksomheder. Der er ingen offentliggjort praksis vedrørende arrangører indenfor friluftsområdet, men der kan drages paralleller til skolers ansvar overfor elever.

En elev på en efterskole blev svært forbrændt, da han under en lejr tur hældte sprit på en "Trangia" spritbrænder, der endnu ikke var afkølet. Efter elevernes forklaringer var de blevet instrueret i at bruge Trangia-sættet, men ikke havde fået at vide, at der ikke måtte hældes sprit på den, når den var varm. Landsretten lagde til grund, at en Trangia må anses for et potentielt farligt køkkenredskab, idet det fremgår af brugsanvisningen, at der ikke må fyldes sprit på brænderen, før den er fuldstændig slukket og nedkølet. Efterskolen havde derfor haft en skærpet pligt til at varetage elevernes sikkerhed i forbindelse med anvendelsen af den. Herefter blev efterskolen dømt til at betale erstatning til eleven ([U.2016.1012](#)).

I mange tilfælde vil der være flere momenter, der bidrager til en samlet og streng ansvarsbedømmelse eller omvendt bevisbyrde, f.eks. hvis den samme person eller juridiske enhed

er både arrangør, grundejer og en professionel aktør. Et eksempel fra en ulykke på et sommerland kan illustrere dette.

I 2006 besøgte en mand et sommerland med sin kone og nogle venner. Da han ville slå en saltomortale på sommerlandets trampolin, fik hans ene ben fat i et af trampolinens kantreb, som havde forskubbet sig. Han landede derfor uheldigt og fik et brud på en lændehvirvel. Kantrebet, som havde forskubbet sig, var fastgjort midlertidigt til en gummistrop, og ved sagen for landsretten blev fremlagt fotos, der viste eksempler på slidte gummistropper og ukorrekt fastgjorte kantreb. Under disse omstændigheder mente landsretten, at sommerlandet havde bevisbyrden for, at trampolinen havde været korrekt indrettet, og da denne ikke var løftet var sommerlandet ansvarlig for den pågældende skade. ([UFR 2006.386 V](#)).

Ansvar for andres handlinger eller undladelser

I Dansk ret kan man undertiden kan gøres ansvarlig for andres handlinger. Fra danske lov kender vi det gamle husbondansvar, der indebærer at en arbejdsgiver i dag kan gøres ansvarlig for de skadevoldende handlinger, som ansatte utilsigtet udfører i arbejdstiden. En anden situation er der, hvor den der forvolder skaden, ikke er en ansat, men alligevel i et eller andet omfang handler i en arbejdsgivers eller hvervgivers interesse. Det kaldes i erstatningsretten ansvar for selvstændigt virkende tredjemænd.

I forbindelse med græsningsprojekter kan den, der ejer et naturareal og ønsker det afgræsset således anses for hvervgiver og den forpagter eller dyreejer, der indgår en forpagtnings- eller græsningsaftale med ejeren, kan anses for en selvstændigt virkende tredjemand.

For at gøre en hvervgiver ansvarlig for en selvstændigt virkende tredjemand skal der foreligge et særligt grundlag. Det kan f.eks. være, at hvervgiveren havde været ansvarlig efter en streng ansvarsnorm, hvis han selv havde udført det arbejde, som han har overladt til den selvstændigt virkende tredjemand. Her vil domstolene nemlig lægge vægt på, at hvervgiveren ikke skal kunne undgå det strenge ansvar ved at overlade opgaven til andre.

En højesteretsdom kan illustrere nogle af domstolenes overvejelser.

I 2014 havde en entreprenør indgået en kontrakt med et forsyningselskab om etablering af en ny trykledning – på nogle strækninger bl.a. ved styret underboring. Hovedentreprenøren indgik herefter en aftale med en underentreprenør om udførelsen af den styrede underboring. Under udførelsen af arbejdet blev et kabel tilhørende en ledningsejer beskadiget. Ledningsejeren lagde først sag an mod underentreprenøren, der imidlertid blev erklæret konkurs. Herefter lagde Ledningsejeren sag an mod hovedentreprenøren. Højesteret lagde vægt på, at hovedentreprenøren var bekendt med, at der var placeret ledninger på strækningen, at der var tale om særligt risikobetonet arbejde og at hovedentreprenøren havde haft anledning til ved tilsyn og kontrol at begrænse og styre risikoen ved arbejdet, eller sikre sig at skader som følge heraf var dækket af en forsikring. Hovedentreprenøren fandtes under disse omstændigheder nærmest til at bære risikoen for de skader, der skete på ledningsejerens kabel. ([UFR 2019.3968 H](#)).

Det er vanskelige vurderinger, som domstolene skal foretage i den slags situationer. De bygger ofte på nogle generelle momenter, herunder viden om opgaven hos hvervgiver og hvervtager, muligheden for gennem tilsyn m.v. at sikre andre mod at lide skade, og betragtninger om hvem, der ud fra faglig indsigt og økonomisk styrke bør bære risikoen. Endelig kan skadeslidtes forventning også spille en rolle.

Hvis hvervtageren og hvervgiveren fremstår som den samme overfor skadeslidte, kan det tale for at hvervgiveren så at sige "arver" hvervtagerens erstatningsansvar, hvis denne ikke selv kan løfte det. I grænsningssituationen kan det f.eks. være tilfældet, hvis det ikke er klart for besøgende på offentligt ejede arealer, at det er private forpagtere, der er ansvarlige for hegn og dyrehold.

Indholdet af en eventuel aftale mellem hvervgiver og hvervtager vil have betydning for bedømmelsen af, i hvilket omfang hvervgiver i sin overdragelse af opgaven til hvervtager har søgt at sikre andre udenforstående mod at lide skade. En eventuel aftalt fordeling af erstatningsansvaret imellem hvervtager og hvervgiver indbyrdes vil derimod ikke kunne påberåbes overfor andre udenforstående, da de jo ikke er en del af aftalen. I en bortforpagtningssituation vil ejeren af et areal således ikke kunne frigøre sig fra sit ansvar overfor andre, alene ved at overføre det til forpagteren via forpagtningsaftalen.

Situationer med flere ansvarige og flere ansvarsgrundlag

Hvis flere kan gøres ansvarlige for den samme skade, hæfter de solidarisk overfor skadeslidte. Det betyder, at skadeslidte kan kræve den fulde erstatning fra hver af de erstatningsansvarlige. Indbyrdes derimod, der hæfter de erstatningsansvarlige pro rata. Det betyder, at de indbyrdes skal dele udgiften til skadeslidtes erstatning imellem sig i det forhold, som deres skyld i skaden tilsiger.

Reglen herom findes i erstatningsansvarslovens § 25, stk. 1.

Reglen modificeres dog af stk. 2, der vedrører det forhold, at en eller flere ud af flere solidarisk erstatningsansvarlige er dækket af en ansvarsforsikring, men som med sine mange interne henvisninger er ganske vanskelig at læse.

Indholdet af § 25, stk. 2. er, at der som udgangspunkt ikke hæftes pro rata i situationer, hvor nogle solidarisk hæftende skadevoldere er forsikrede, mens andre ikke er forsikrede. Når der er flere, der kan holdes ansvarlig for den samme skade, er det som udgangspunkt de forsikrede, der må udrede erstatningen til skadeslidte. Offentlige myndigheder og institutioner anses i denne sammenhæng for forsikrede. Reglen om, at det indbyrdes erstatningsansvar lægges på de forsikrede, frem for på de uforsikrede, gælder dog ikke når skaden er forvoldt ved udøvelse af offentlig eller erhvervsmæssig virksomhed eller virksomhed, der kan sidestilles hermed.

Et eksempel fra domspraksis kan illustrere reglerne anvendelse.

Erstatningsansvarsloven

§ 25. Den indbyrdes fordeling af erstatningsbyrden mellem flere solidarisk erstatningsansvarlige foretages efter, hvad der under hensyn til ansvarsbeskaffenhed og omstændighederne i øvrigt må anses for rimeligt.

Stk. 2 Er en eller flere af de erstatningsansvarlige dækket af en ansvarsforsikring, gælder § 19, stk. 1 og 2, og § 21. I de tilfælde, der er nævnt i § 19, stk. 2, nr. 1 og 2, og § 21, kan der ved den indbyrdes fordeling af erstatningsbyrden mellem skadevolderne tages hensyn til foreliggende ansvarsforsikringer. § 20 finder tilsvarende anvendelse.

I 1998 fik en 9-årig sit øje slemt beskadiget ved leg på en kommunal skole. Eleverne i klassen havde lavet flitsbuer, og da en af klassekammeraterne skød en blomsterpind efter ham med sin flitsbue, ramte pinden hans øje. Lærerne havde hjulpet børnene med at lave flitsbuerne til brug ved børnenes udklædning til fastelavn, og børnene havde selv fundet blomsterpindene i et uaflåst depotrum. Sagen endte i landsretten, som anså både klassekammeraten og skolen for erstatningsansvarlig for ulykken, man mente skolen ikke havde ført effektivt tilsyn med børnene. I det indbyrdes forhold mellem klassekammeraten og skolen skulle skolen dog bære erstatningsansvaret alene, idet klassekammeraten ikke var dækket af nogen ansvarsforsikring (UfR 2001.1590).

Reglerne om solidarisk hæftelse overfor skadeslidte, men pro-rata-hæftelse skadevolderne indbyrdes, samt modifikationen i tilfælde, hvor uforsikrede ikke-erhvervsdrivende er blandt skadevolderene, kan godt blive relevante i sager om skader forvoldt af dyr i hegnet.

Et tænkt scenarie kunne være følgende:

Naturstyrelsen har bortforpagtet et mindre græsningsareal til familie på et lille landsted, hvis jord grænser op til arealet, med vilkår om at der fortsat skal være offentlig adgang til arealet. Familien bruger det forpagtede areal til græsning for familiens to får og ene vædder. Der er adgang til arealet via en klaplåge, og efter forpagtningsaftalen er indgået indløber der flere klager til Naturstyrelsen fra folk der færdes på arealet og oplever familiens vædder som nærgående og farlig. Naturstyrelsen finder dog ikke anledning til at skilte mod offentlighedens adgang på arealet, før en amatørbotaniker løbes over ende af vædderen og får forvredet sin hofte og beskadiget sine briller.

- Familien kan som ejere af husdyr holdes erstatningsansvarlige for botanikerens skader efter Danske Lovs 6-10-12 om objektivt ansvar for skader forvoldt af løse husdyr. Naturstyrelsen kan som grundejer også holdes erstatningsansvarlig for skaderne efter reglerne om culpa og grundejeransvar. Botanikeren kan altså kræve den fulde erstatning af familien og af Naturstyrelsen efter reglerne om solidarisk hæftelse.

- Naturstyrelsen er selvforsikret som offentlig myndighed, mens familiens erstatningsansvar normalt vil være dækket af en almindelige familieansvarsforsikring. Som udgangspunkt vil de derfor hæfte pro rata i det indbyrdes forhold. Såfremt familien ikke har tegnet en familieforsikring, eller ansvarsforsikringen ikke dækker familiens fårehold, vil Naturstyrelsen efter erstatningsansvarslovens § 25, stk. 2 skulle afholde udgifterne til erstatning alene.

Øvrige ansvarsbetingelser – årsagssammenhæng og påregnelighed

Man kan ikke ifalde erstatningsansvar, hvis det ikke er det ansvarspådragende forhold, der har forårsaget den pågældende skade. Det ansvarspådragende forhold – f.eks. en culpøs

handling eller undladelse, eller et forhold der er undergivet objektivt ansvar, skal have givet anledning til den pågældende skade. Det beskrives gerne som et krav om årsagsforbindelse, eller det, der også kaldes kausalitet, mellem skadeslidtes skade og skadevolders forhold.

Skaden skal også være en påregnelig skade som følge af det ansvarspådragende forhold. I juridisk litteratur går dette krav under betegnelsen adækvans.

Begreberne kan være vanskelige at relatere til, men et eksempel kan lette forståelsen:

En lodsejer har sat sine kreaturer ud i et hegn, hvor der er etableret offentlig adgang. Som ejer af kreaturerne er lodsejeren efter Danske Lovs 6-10-2 underlagt et objektivt ansvar for de skader, kreaturerne forvolder.

Scenarie 1, årsagsforbindelse: En familie går gennem hegnet, hvor flokken af kreaturer står på den sti, som familien følger. Familien bliver utryg og beslutter at gå samme vej tilbage og ud af hegnet igen. Undervejs mod lågen træder faderen i et jordhul og brækker foden, hvilket medfører et tab i form af tabt arbejdsfortjeneste.

Selv om tabet af arbejdsfortjeneste kan siges at skyldes kreaturerens tilstedeværelse, bliver lodsejeren formentlig ikke erstatningsansvarlig overfor tabet af arbejdsfortjeneste, da der formentlig ikke kan godtgøres en tilstrækkelig årsagsforbindelse mellem kreaturerens handlinger og skaden på faderens fod med tabet af arbejdsfortjeneste til følge.

Scenarie 2, påregnelighed: En familie går gennem hegnet og kommer til flokken af kreaturer, hvor et af kreaturerne sænker hovedet og går truende frem mod familien. Familien bliver bange og haster imod nærmeste låge. Under løbet mod lågen træder faderen i et jordhul og falder. Her taber han sin mobiltelefon, som han først genfinder dagen efter, og som da har fået vand i løbet af natten.

Selv om tabet af mobiltelefonen i det givne hændelsesforløb kan siges at skyldes kreaturerens tilstedeværelse, bliver lodsejeren formentlig ikke erstatningsansvarlig over for tabet, idet tabet af en telefon formentlig ikke er en påregnelig følge af at have kreaturer i hegnet.

Spørgsmålet om egen skyld

Hvis skadeslidte selv har medvirket til, at der er sket en skade, kan der foreligge det, der kaldes "egen skyld". Betingelsen for egen skyld er, at skadeslidte selv i et eller andet omfang har handlet uagtsomt i forbindelse med skaden. Man kan sige, at skadeslidte ved at handle uforsigtigt, har handlet culpøst, og derved udsat andre for en fare for at forvolde skade.¹⁰ Ligesom i vurdering af culpa hos den primære ansvarlige er der tale om skønsmæssig vurdering, når der tages stilling til egen skyld.

Nogle eksempler fra domspraksis kan give et indblik i den ofte vanskelige vurdering.

¹⁰ Herom f.eks. Bo von Eyben og Helle Isager, *Lærebog i erstatningsret* s. 472.

I 2004 kørte en cyklist på mountainbike forbi en rytter, som holdt sin hest an i den ene side af en 2 m bred skovsti. Idet cyklisten passerede rytteren, vendte hesten sig imidlertid rundt. Cyklisten ramte herefter hestens bagende, væltede og brækkede kravebenet. Spørgsmålet for landsretten var bl.a. om rytteren havde handlet culpøst ved ikke at have fuld kontrol over hesten og om cyklisten havde udvist en grad af egen skyld ved at cykle tæt forbi hesten med 10-15 km./t. Landsretten kom frem til, rytteren havde handlet culpøst ved ikke at have fuld kontrol over hesten, og at cyklisten, ved at passere rytteren med den givne hastighed og under de foreliggende omstændigheder, ikke havde udvist egen skyld. ([U.2007.1973V](#))

I 2008 døde en jæger som følge af en vådeskudsulykke. Ulykken opstod ved at jægeren overlod sin riffel til en bøssehandler, for at få monteret en trefod på den. Mens bøssehandleren monterede trefoden gik riflen af, således at skuddet dræbte jægeren. Herefter kørte forsikrings sagen. Højesteret kom frem til - bla. på baggrund af materialet for den obligatoriske jagttegnsundervisning - at det er en grundlæggende sikkerhedsforskrift, at man sikrer sig, et våben ved overrækelse er åbent og uladt. Bøssehandleren burde ved modtagelsen have sikret sig, dette og desuden sikret sig, at riflen ikke kom til at pege mod nogen. Jægeren burde imidlertid også ved overgivelsen af riflen til bøssehandleren have sikret sig den var uladt. Under de foreliggende omstændigheder blev erstatningsansvaret delt med halvdelen til hver. ([U.2013.3336 H](#))

I spørgsmålet om egen skyld indgår også det man kalder "accept af risiko". Her er situationen den, at skadeslidte indså - eller burde have indset - at der var en risiko for at lide en skade. Ligesom egen skyld er det en vanskelig størrelse at vurdere, og domstolenes afgørelser er oftest meget konkret begrundede.

I februar 2004 påtog en kvinde sig at lufte hunden 'Bølle' for nogle bekendte. På et tidspunkt blev der længere væk affyret et kanonslag, hvorved hunden blev forskrækket, begyndte at løbe væk og trak kvinden omkuld. Kvinden kom til skade ved uheldet og var som følge deraf indlagt på hospitalet i 9 dage. Kommunen, som måtte udbetale dagpenge til kvinden, krævede nu dette beløb dækket af hundeejerens forsikringsselskab, der havde udredt forsikringssummen på et objektivt grundlag efter hundeanvarslovens § 8. Både byret, landsret og højesteret kom frem til, at der ikke forelå 'accept af risiko', blot fordi kvinden selv har indladt sig på at lufte en hund, og at det konkrete uheldet skyldtes et hændelsesforløb, som gik ud over, hvad kvinden burde have været forberedt på. ([U.2009.2469 H](#)).

Det afgørende kan siges at være, om den skadelidte indså, eller burde have indset, at der var risiko for skade. Hvis ikke skadeslidte har grund til at frygte en ulykke eller en skade, er der formentlig ikke grundlag for at statuere egen skyld.

I maj 1995 gik en kvinde ind til sin hest i et hegn, hvor der også gik en anden hest. Mens hun var ved at sadle sin egen hest op, blev hun sparket af den anden hest. Vestre landsret lagde vægt på, at hun ikke havde grund til at frygte et angreb fra den anden hest, og at hun derfor ikke kunne anses at have handlet uforsvarligt. På den baggrund afviste landsretten at der forelå egen skyld (U.1998.1603).

I forhold til græsningsprojekter og færdsel i hegn med dyr, vil domstolene på den baggrund næppe anse det, at man bevæger sig ind i et hegn med dyr, som en grad af accept af risiko. I en analyse af domstolspraksis fra 1961 argumenterede Højesteretsdommer Jørgen Trolle imidlertid for, at domstolene er mere utilbøjelige til at pålægge erstatningsansvar overfor uinviterede eller tilfældige gæster og besøgende, frem for overfor personer, med en særlig tilknytning til ejeren eller den pågældende ejendom.¹¹

Det er ikke foretaget nyere lignende analyser af domspraksis, så der er ikke noget grundlag for at vurdere, om denne sondring mellem inviterede og uinviterede gæster også er at genfinde i nutid praksis. Det ville i givet fald kunne betyde, at der er forskel på vurderingen af ansvarsgrundlaget alt efter om der sker ulykker med græssende dyr på arealer, der også drives med henblik på at tilgodese rekreative interesser i forhold til arealer, der alene drives i rent landbrugsmæssigt eller naturmæssigt øjemed.

"Adgang på eget ansvar"

Ved naturbeskyttelseslovens vedtagelse i 1992 blev der indført en formulering om, at offentlighedens "adgang sker på eget ansvar" i alle lovens adgangsbestemmelser. Således står frasen nu i både § 22 vedrørende færdsel på strande, § 23 vedrørende skove, § 24 vedrørende udyrkede arealer, § 25 vedrørende klitfredede arealer og i § 26 vedrørende skiltning på veje og stier i det åbne land.

Bestemmelsen kan efter sin ordlyd læses således, at en grundejer ikke er erstatningsansvarlig for skader på personer, der færdes på vedkommendes ejendom, når de færdes der i henhold til naturbeskyttelseslovens adgangsregler. Det er dog den almindelige opfattelse, at bestemmelsen om "adgang på eget ansvar" reelt er uden retligt indhold. Det fremgår både af vejledningen til naturbeskyttelsesloven¹² og af Veit Koesters almindeligvis anerkendte lovkommentar.¹³

Naturbeskyttelsesloven

§ 26. Adgangen til færdsel ad veje og stier i det åbne land kan, for så vidt angår færdsel til fods eller på cykel, af ejeren ved skiltning efter bestemmelserne i mark- og vejfredslovens § 17 kun helt eller delvis forbydes, hvis færdslen er til gene for den erhvervmæssige udnyttelse af ejendommen, hvis den i særlig grad generer privatlivets fred, eller hvis der er behov for beskyttelse af plante- og dyreliv. Adgang sker på eget ansvar.

Grundlaget for at vurdere formuleringen om adgang på eget ansvar er imidlertid spinkelt. Hverken under udvalgsbehandlingen eller under Folketingets forhandlinger blev bestem-

¹¹ Jørgen Trolle: Om hvad man kunde kalde "Accept af Risikoen" eller "Overtagelse af Risikoen" og andre Spørgsmål i moderne Erstatningsret. Ugeskrift for Retsvæsen 1961B, s. 11.

¹² Vejledning til naturbeskyttelseslovens adgangsregler, afsnit 3.5. <https://mst.dk/friluftsliv/hvad-maa-jeg-i-naturen/hvor-maa-jeg-faerdes/vejledning/>

¹³ Viet Koester: Naturbeskyttelsesloven med kommentarer, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2009.

melsen nærmere diskuteret. I bemærkningerne til lovforslaget er bestemmelsen kun omtalt i forbindelse med § 26, hvor det er anført, at den ikke ændrer ved privatvejlovens regler om, hvilken stand en privat fællesvej skal holdes i. Her er også anført, at bestemmelsen præciserer, at der ikke med vedtagelse af lovens adgangsregler for veje og stier, følger nogen udvidet pligt til at vedligeholde veje og stier i forhold til vejlovgivningen og de almindelige erstatningsretlige regler. Det er formentlig den formulering med henvisningen til "de almindelige erstatningsretlige regler" der danner baggrunden for opfattelsen af, at frasen om at "Adgang sker på eget ansvar" alene sigter på at fastslå, at der ikke gælder særlige ansvarsforhold for sikkerhed på arealer, hvor offentligheden færdes i medfør af naturbeskyttelseslovens adgangsregler.

Ud fra en betragtning om, at en væsentlig ændring af ansvarsreglerne burde have været mere indgående behandlet i forbindelse med vedtagelsen af loven, må den fortolkning formentlig fastholdes. Retligt set er det imidlertid kritisabelt, at adgangsreglerne i så fald indeholder overflødige bestemmelser, der tillige er egnede til at vække tvivl om retstilstanden.

4 Opsamling

Ejeren af store husdyr, vil i mange situationer være erstatningsansvarlig for de skader, som dyrene påfører personer eller deres ejendele, når de færdes i hegnene. Et erstatningsansvar kræver dog, at der er lidt et erstatningsberettiget tab, og at tabet var en påregnelig følge af husdyrenes tilstedeværelse.

Ansvarsgrundlaget vil normalt være danske lovs objektive ansvar for større husdyr, men når det drejer sig om skader forvoldt af heste, følger der et objektivi ansvar af mark- og vejfredslovens regler.

Der kan godt være flere erstatningsansvarlige for det samme forhold. Derfor kan man tænke sig situationer, hvor både ejeren af et hegned areal og ejeren af dyrene i det hegnede areal, anses for solidarisk ansvarlige for den skade dyrene forvolder. I de tilfælde vil grundejerens ansvar skulle vurderes på baggrund af den almindelige culpa-regel eller det skærpede ansvar, der gælder for ejere af fast ejendom. Tilsvarende vil f.eks. arrangører af naturture m.v. kunne ifalde et solidarisk ansvar med dyreejeren, hvis de f.eks. forsømmer deres pligt til at instruere deltagerne i hvordan man færdes i hegn med dyr.

Naturbeskyttelseslovens formulering om, at "adgang sker på eget ansvar" når man færdes i medfør af lovens adgangsregler, kan næppe tillægges nogen betydning. Domstolene vil formentlig bedømme spørgsmålet om skadeslidtes egen skyld på baggrund af de almindelige erstatningsansvarsregler. Man må forvente, at det ikke vil blive anset som en accept af risiko, at man bevæger sig ind i et hegn med græssende dyr, hvortil der er givet offentlig adgang.

Spørgsmålet om, hvornår der udvises egen skyld, når man færdes i hegn med dyr, er dog ubelyst i praksis. Der er således ikke grundlag for at vurdere, om f.eks. færdsel med hund på arealer, hvor der er græssende husdyr, indebærer en accept af risiko eller må anses for uforsvarligt – begge forhold der kan føre til erstatningsnedsættelse efter reglerne om egen skyld.

Den almindelige erstatningsret bygger på betragtninger om ansvarsgrundlag, ressourcer og risiko. Disse påvirkes af almindeligt accepterede normer for agtpågivenhed og risikostyring samt vedtagne normer som f.eks. lovgivning og faglige standarder. I de konkrete sager for domstolene er der ofte tale om en samlet bedømmelse.

I forbindelse med græsningsprojekter er det imidlertid muligt at påvirke udfaldet af denne bedømmelse ved information og skiltning. En generel information til befolkningen om den risiko, der kan være ved at lufte sin hund i et hegn med græssende dyr, vil således kunne påvirke vurderingen af, i hvilken grad der foreligger accept af risiko, når en hundeluffer bevæger sig ind i hegned med sin hund. Det samme vil et skilt ved indgangen til hegned kunne.

En velovervejet skiltning, der redegør for mulige farer ved at færdes nær de græssende dyr, vil også kunne påvirke culpabedømmelsen af grundejere og græsningsansvarlige. Tilsvarende vil undladelse af skiltning i de situationer, hvor det må stå en fagperson klart, at skiltning vil kunne være med til at forebygge ulykker i hegned.

KØBENHAVNS UNIVERSITET

INSTITUT FOR GEOVIDENSKAB
OG NATURFORVALTNING

ROLIGHEDSVEJ 23
1958 FREDERIKSBERG

TLF. 35 33 15 00
IGN@IGN.KU.DK
WWW.IGN.KU.DK